

Program cezhraničnej spolupráce
Maďarská republika-Slovenská republika
2007-2013

Budujeme partnerstvá

Európska únia

Európsky fond regionálneho rozvoja

Koordinované cezhraničné činnosti ochrany prírody pozdĺž maďarsko-slovenského úseku Dunaja
HUSK/1101/2.2.1/0133

62

Burda pri Chľabe

Pohorie Burda je plošne najmenší geomorfologický celok na Slovensku. Nachádza sa na juhozápadnom Slovensku, na hraniciach s Maďarskom. Na našom území hraničí s Podunajskou pahorkatinou na západe (podcelok Ipeľská pahorkatina). Južnú hranicu tvorí koryto Dunaja, ktorý sa prerezáva cez Vyšehradskú bránu a oddeľuje Burdu od maďarského pohoria Pilis, východnú hranicu tvorí koryto rieky Ipeľ, ktorý oddeľuje Burdu od maďarského pohoria Börzsöny. Severozápadnú časť pohoria ohraničuje Bajtavská brána, ktorá delí Burdu od Ipeľskej pahorkatiny, časti Zálabský chrbát. Maximálna dĺžka pohoria je 7,5 km, maximálna šírka len 3,5 km. Najvyšším vrchom pohoria je Burdov (387,7 m n. m.) v centrálnej časti. Relatívne výškové rozdiely dosahujú 180 až 310 m.

Burda je sopečným pohorím, zaradovaným k neogénnym vulkanitom. Vulkanická činnosť sa odohrávala vo vodnom prostredí, pričom centrá vulkanizmu sa nachádzali v susedných pohoriach Börzsöny a Pilis. Geologické podložie je tvorené andezitovými pyroklastikami (vulkanické brekcie, zlepenca a pieskovce) zo skupiny neogénnych až kvartérnych vulkanitov, miestami je prekryté sprašmi. Na území vystupujú na povrch tri výraznejšie extrúzívne dómy (lávové kopy). Juhovýchodná časť, pri sútoku Dunaja s Ipľom, je tvorená ílovcami, pieskami, pieskovcami, štrkami a zlepenkami z obdobia spodného miocénu.

Pohorie Burda je stredohorský krajinný celok. Vyznačuje sa plošinatými chrbtami rozrytými dolinami (najďalej do vnútra pohoria zasahuje **Veľká dolina**). Výsledkom mrazového zvetrávania v kvartéri sú strmé skalné steny (najmä na južných svahoch pohoria), kužeľovité formy a rozsadliny, na úpätí ktorých sa nahromadili kamenné moria a iné sutinové polohy zvetralín. Po okrajoch pohoria ležia krátke výmoľové doliny a rokle vyerodované periodickými vodnými tokmi.

Z hydrografického hľadiska je oblasť významná odstredivosťou vodných tokov, sieť vodných tokov je kvôli priepustnosti horninového podložia pomerne krátka. Ide o dva krátke prítoky Bajtavského potoka v severozápadnej časti, krátky vodný tok na juhu, v oblasti osady Kováčov a najdlhší potok Dona (dlhý cca 3,5 km).

ibiš konopovitý
(*Althaea cannabina*)

V stredohorskej oblasti sú prevažujúcim typom prirodzených lesov suchomilné dubiny tvorené dubom cerovým a dubom zimným. Iné biotopy ich vystriedajú len na strmých skalných stenách a chladných severných úbočiach. Dubovo-cerové lesy viazané na hnedé pôdy prechádzajú na teplých južných svahoch do teplomilných dubín, na erodovaných plochách do kyslomilných dubín. Presvetlené dubiny majú dobre vyvinutú krovinnú a bylinnú etáž; biodiverzita tých prirodzene zachovalých je pozoruhodná. Okrem druhov bežne sa vyskytujúcich v dubinách regiónu a celkovo v strednej Európe tu žijú aj biogeograficky zaujímavé prvky, ako napr. prilbica jedhojová (*Aconitum anthora*), kamzičník podlhovastolistý (*Doronicum hungaricum*) alebo vika riedkokvetá (*Vicia sparsiflora*). Bylinožravé článkonožce sú v dubovo-cerových lesoch vyslovene bohato zastúpené. Chrobáky, zvlášť ich larválne štádiá, v hojných počtoch obývajú kmene a korene starých a chorých stromov. Motýle sú významné najmä ako konzumenti listov stromov. Najtypickejšími predátormi žijúcimi na povrchu sú strehúne a bystrušky, z posledne menovaných sú časté najmä húseničiar pižmový (*Calosoma sycophanta*) a húseničiar hnedý (*Calosoma inquisitor*). Na priľahlých okrajoch lesov a xerothermných trávnych biotopoch nad Chľabou sa vyskytujú raritné druhy, napr. kobylka teplomilná (*Pterolepis germanica*) a koník mediteránny (*Pezotettix giornae*), bežne napr. kobylka krovínová (*Phaneroptera falcata*) a koník ružovokrídly (*Calliptamus italicus*). Avifauna dubín je pestrá. Priestorová štruktúra tohto biotopu vyhovuje tak malým druhom hniezdiacim na zemi alebo v krovinej etáži, ako aj väčším druhom hniezdiacim v korunách alebo dutinách stromov.

Na území pohoria sa nachádzajú dve národné prírodné rezervácie: Kováčovské kopce - juh a Kováčovské kopce - sever. Kováčovské kopce - juh (predtým Burdov) – NPR vyhlásená v roku 1966 na výmere 364,14 ha. Súčasťou je andezitová pahorkatina s najbohatšou teplomilnou biocenózou na Slovensku. Teplomilné dúbravové lesy sa striedajú s lesostepou a enklávami skalnej stepi. Rastie tu mnoho vzácných rastlinných druhov panónskej flóry, ktoré sa vyskytujú iba tu, resp. tu majú severnú hranicu rozšírenia na našom území - napr. ibiš turínsky (*Althaea taurinensis*). Rovnako vzácné je aj xerothermné živočíšne spoločenstvo. Zachovali sa zaujímavé bralnaté útvary, skalné steny, veže, okno. Kováčovské kopce - sever (predtým Leliansky les) – NPR vyhlásená v roku 1966 na ploche 198,74 ha. Chránená je severná časť pohoria. Andezitové podložie je prekryté sprašovými nánosmi rôznej mocnosti, na svahoch a dnách úžľabín sú mohutné sprašové pokrovy. Predstavuje dôležitý doklad výskytu buka v skupine lesných typov bukových dúbrav v najnižších polohách štátu.

Územím pohoria vedú tri značené turistické trasy. Červená značka sa z obce Kamenica nad Hronom ťahá južnými svahmi NPR Kováčovské kopce-juh k železničnej zastávke Kováčov. Najdlhší, modrým značený chodník vychádza z osady Kováčov, vedie okrajom obce Chľaba cez Veľkú dolinu a popod Kráľovu horu (373,5 m n. m.), napokon sa pripája k červenej značke. Žltý turistický chodník je krátkou spojkou od železničnej zastávky Kováčov do rekreačnej osady Kováčov. Možnosti ubytovania poskytuje rekreačné stredisko Kováčov a podnikové chaty v oblasti železničnej stanice Kamenica nad Hronom. Jedinou chatou vo vnútri pohoria je chata Ipeľ, prístupná po asfaltovej ceste z obce Bajtava.